

INTERFAOL METODLARIDAN FOYDALANIB O‘ZBEK TILI FANINI O‘QITISH USULLARI

Turdibekova R.Sh.

*Toshkent Arxitektura-qurilish universiteti
“O‘zbek tili va adabiyoti” kafedrası assistent o‘qituvchisi*

Tayanch so‘zlar: ta‘lim, pedagog, innovatsion texnologiya, interfaol usul, fan, taqdimot, bilim, ko‘nikma, jarayon, metod, texnologiya, imkoniyat.

Ключевые слова: образование, педагог, инновационная технология, интерактивный метод, наука, презентация, знание, умение, процесс, метод, технология, возможность.

Key words: education, teacher, innovative technology, interactive method, science, presentation, knowledge, skill, process, method, technology, opportunity.

Metod yunoncha, “metodos“ so‘zidan olingan bo‘lib, “bilish va tadqiqot yo‘li”, “nazariya”, “ta‘limot” kabi ma‘nolarni bildiradi. Metodika biror ishni bajarish, amalga oshirish, ado etish metodlarining, usullarining yig‘indisi yoki o‘qitish usullari haqidagi ta‘limot — ta‘lim berish metodlari, yo‘llari va vositalari haqidagi fandır.

Oliy o‘quv yurtining rusiyzabon guruhlarida o‘zbek tilini o‘qitish metodikasi fanining predmeti talabalarga o‘zbek tilini o‘rgatish yo‘llari va vositalari, o‘zbek tilini egallash, ya‘ni nutqni, o‘qish va yozishni, grammatika va imloni o‘zlashtirib olish to‘g‘risidagi ilmdir. Metodika maktab oldiga qo‘yilgan ta‘lim va tarbiyaviy vazifalardan kelib chiqib, ona tilini o‘rgatishning vazifalarini va mazmunini belgilaydi, ta‘lim-tarbiya berish jarayonini tekshiradi, shu jarayonning qonuniyatlarini va ta‘lim berish usullarining ilmiy asoslangan tizimini belgilaydi. Metodika fani quyidagi masalalarni o‘rganadi:

1. O‘qitishning vazifalari va mazmunini aniqlaydi. Nimani o‘qitish kerak? savoliga javob beradi, ya‘ni boshlang‘ich sinflar ona tili kursining dasturlarini, ta‘lim mazmunini belgilab beradi, o‘quvchilar uchun darsliklar va qo‘llanmalar yaratib, ularni takomillashtirib, samaradorligi va muvofiqligini doimiy nazorat qilib boradi.

2. O‘qitish metodlari, tamoyillari, usullari, dars va uning turlarini, o‘quvchilar amaliy ishlari - mashqlar va yozma ishlarning izchil tizimini ishlab chiqadi, ya’ni “Qanday o‘qitish kerak?” savoliga javob tayyorlab beradi.

3. Talabalarga o‘zbek tilidan bilim berish va ko‘nikma hosil qilishda ilmiy nuqtai nazardan eng foydali shart-sharoitlar haqidagi masalalarni hal qiladi, ya’ni “Nega xuddi mana shunday o‘qitish kerak?” savoliga javob tayyorlaydi. Eng foydali materiallarni, metodlarni o‘rganadi, tanlangan metodlarni asoslaydi, tavsialarni eksperimental tekshiradi.

Zamonaviy pedagogik texnologiya – hozirgi zamon didaktikasi va pedagogikasi taraqqiyotining mahsuli. Har bir zamonaviy pedagog mavjud pedagogik texnologiyalarni o‘z darslarida qo‘llasa, albatta ijobiy natijaga erishadi.

Innovatsion texnologiya – ta’lim samaradorligini oshiruvchi omillardan foydalanish, turli pedagogik jarayonlarni loyihalash va amalda qo‘llash orqali bilim egallashni takomillashtirish usullari. Uning asosiy maqsadi ta’lim jarayonida o‘qituvchi va bilim oluvchi faoliyatiga yangilik, o‘zgartirishlar kiritish bo‘lib, interfaol metodlardan foydalanishni taqozo etadi. Interfaol usullar ta’lim jarayonida qatnashayotgan har bir bilim oluvchining faolligiga, erkin va mustaqil fikr yuritishga asoslanadi. Bu usullardan foydalanganda bilim olish qiziqarli mashg‘ulotga aylanadi.

Ko‘p yillar davomida an’anaviy dars o‘tish ta’limning asosiy shakllaridan biri bo‘lib keldi. An’anaviy darsda o‘qituvchi faol, o‘quvchi esa passiv ishtirokchiga aylanadi. Bu esa talabaning mustaqil fikrlashi, izlanuvchanlik qobiliyati rivojlanishiga to‘sqinlik qiladi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari shiddat bilan rivojlanayotgan bir paytda bunday darslar yaxshi samara bermaydi. Bugungi davr talabi dars jarayonini noan’anaviy tarzda mazmunli tashkil etish, talabalarning qiziqishini orttirib, ularning o‘quv jarayonidagi faolligini ta’minlashni taqozo etadi.

Noan’anaviy darslarni tashkil etishda interfaol metodlar muhim bo‘g‘in hisoblanadi. Ular o‘qituvchi va talabalarning o‘zaro faol munosabatlarida tashkil etiladigan mashg‘ulot turidir. Bunda o‘qituvchi va talaba o‘zaro hamkorlikda ishlaydi. Fikrlar to‘qnashuvi yuzaga keladi. O‘quvchining erkin fikrlash jarayoni yangi pog‘onaga ko‘tariladi. O‘qituvchi shu tarzda talabalarni faollashtiradi, o‘zlashtirishi past talabalar dunyoqarashi va tafakkurini boyitib boradi.

Ma’lumki, hozirgi kunda interfaol metodlarning yuzdan ortiq turi mavjud bo‘lib, ularning aksariyati tajriba-sinovdan o‘tib, yaxshi natija bergan. Keng qo‘llaniladigan usullar – “Klaster”, “Aqliy hujum”, “Taqdimot”, “Blits-so‘rov”,

“Muammoli vaziyat” kabilardan foydalanib, darsda samarali natijalarga erishish mumkin. Darsning o‘tilgan mavzuni so‘rash qismida “Sinkveyn”, “Teskari test”, “Aql charxi” metodlarini, yangi mavzuni tushuntirish qismida “Insert”, “Pinbord”, “Zinama-zina”, “Bumerang” texnologiyalarini, mavzuni mustahkamlash qismida “Venn diagrammasi”, “Baliq skeleti”, “Nima uchun?”, “Qanday?”, “Konseptual jadval”, “Nilufar guli” kabi grafik tashkil etuvchilar hamda “Tushunchalar tahlili”,

“T-jadval”, “Rezyume”, “Kungaboqar”, “Charxpalak” metodlarini, uyga vazifa berishda “FSMU”, “Klaster”, “BBXB” metodlarini qo‘llash dars samaradorligini ta‘minlab, talabalarning bilimini oshirishga yordam beradi.

So‘zning tarkibi va so‘z yasalişini o‘rganishda metodikaga so‘z yasalişini, etimologiya, grammatika asos vazifasini bajaradi. Morfologiya va sintaksis mavhum til hodisalarini shakllantirishni, til qurilişini haqida tushuncha hosil qilishni to‘g‘ri tashkil etishga, grammatik tushunchalardan to‘g‘ri yozuv masalalarini hal qilish uchun foydalanishga imkon beradi. Grammatikadan bilimi bo‘lmagan talabalarda imlo va punktuatsiyadan ko‘nikma va malakalarni shakllantirish mumkin emas. Grammatika talabalar nutqini o‘stirishda muhim o‘rin tutadi, chunki grammatika so‘z shakllarini to‘g‘ri tuzish, so‘z birikmasi tarkibidagi so‘zlarni o‘zaro to‘g‘ri bog‘lash va gapni to‘g‘ri tuzishga o‘rgatadi.

“Taqdimot” usuli. Mazkur usulda ma‘lum bir mavzu yoki bo‘limlar yakunida o‘tkaziladigan takrorlash darslarini tashkil qilish mumkin. Bunda talabalar yakka tartibda, juftlikda yoki guruhlarda ishlab, berilgan mavzu bo‘yicha mustaqil izlanib, materiallar to‘playdi, ularni saralaydi, asosiylarini tanlab olib taqdimot qiladi. Masalan “Alisher Navoiy hayoti va ijodi” mavzusida taqdimot darsi o‘tkazilganda o‘quvchilarni avvaldan guruhlariga bo‘lib, quyidagi yo‘nalishlar bo‘yicha taqdimot qilish topshiriladi:

1-guruh. Alisher Navoiy hayoti va faoliyatini xronologik jadval asosida tushuntiring.

2-guruh. Alisher Navoiy ijodini “Klaster” usuli asosida tushuntiring.

3-guruh. Alisher Navoiy lirikasini “Kungaboqar” usuli asosida tushuntiring.

4-guruh. Alisher Navoiyning “Xamsa” asarini konseptual jadval asosida tushuntiring.

Har bir guruh berilgan yo‘nalishlar bo‘yicha darslik va qo‘shimcha adabiyotlardan foydalanib ma‘lumot to‘playdilar va slayd yoki chizmalar orqali taqdimot qiladilar.

“Taqdimot” darslari orqali talabalarda quyidagi ko‘nikmalarni shakllantirishga erishish mumkin:

– o‘z fikrini og‘zaki va yozma tarzda aniq va tushunarli bayon qilish;

- axborot manbalaridan foydalana olish, zarur ma'lumotlarni izlab topish, tahlil qilish, saralash orqali ma'lumotlar bazasini yarata olish;

Xulosa. Boshqa fanlar qatori o'zbek tili fanini rusiyzabon guruhlarda o'qitishda ham zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol usullardan natijali foydalanish orqali, dars jarayonini qiziqarli tashkil qilib qo'ymasdan, talabalar faolligini oshirish, ular tomonidan egallanadigan bilim, malaka, ko'nikmalarni mustahkamlash hamda ijodiy, mustaqil fikrlashga yo'naltirish orqali darsning o'z maqsadiga to'liq etishini ta'minlash mumkin.

Adabiyotlar:

1. Rafiyev A., G'ulomova N. Ona tili va adabiyot (kasb - hunar kollejlari uchun darslik). T. „Sharq“, 2013.
2. Erkaboyeva N.Q. Adabiyot fanidan savol-javoblar to'plami. T. „Navro'z“, 2018.
3. Golish L.V., Fayzullayeva D.M. Pedagogik texnologiyalarni loyihalashtirish va rejalashtirish. T., „Iqtisodiyot“, 2012.
4. „Umumta'lim fanlari metodikasi“ jurnali, 1-, 2-, 3-, 4-sonlar, 2018. 5. „Til va adabiyot ta'limi“ jurnali, 1-12 sonlar, 2018.

РЕЗЮМЕ

Mazkur maqolada interfaol usullardan foydalanib o'zbek tili fanini rusiyzabon guruhlarda o'qitish usullari haqida batafsil yoritilgan bo'lib, har xil zamonaviy metodlar va interfaol usullardan namunalar keltirilgan.

РЕЗЮМЕ

В данной статье подробно описаны методы преподавания узбекского языка в русскоязычных группах с использованием интерактивных методов, а также приведены примеры различных современных методов и интерактивных методов.

SUMMARY

This article describes in detail the methods of teaching the Uzbek language in Russian-speaking groups using interactive methods, and also provides examples of various modern methods and interactive methods.